

In deze reeks bliken schrijvers vooruit op het grootste aller mysteries: de dood. Zien ze hun eigen sterfscène al voor zich? Vertrekken ze met de pen in de vuist?

HET EINDE

DEZE WEEK: **CEES NOOTEBOOM**

is een van de meest vooraanstaande auteurs van ons taalgebied. Hij schrijft romans, poëzie en reisverhalen en kreeg onder meer de Constantijn Huygensprijs, de P.C. Hooftprijs en de Prijs der Nederlandse Letteren uitgereikt.

Ik heb mijn moeder begraven toen ze 97 was, tien jaar ouder dan ik nu ben. Op het eind zat ze in een tehuis – ze was gedeeltelijk weg en dan weer niet – en de laatste keer dat ik haar zag, zwaaide ze gezellig bij het afscheid. Anderen zag ik dan weer commentis hun dood tegemoet gaan. Hugo Claus is het meest evidente voorbeeld. We kenden elkaar makkelijk veertig jaar. Hij was de enige van mijn dierbare vrienden die me kwam opzoeken op Menorca (waar Nooteboom sinds de jaren 60 halftijds woont, red.). Toen hij had besloten dat hij uit het leven wilde stappen, organiseerde hij een laatste avond, op zijn typische, briljante manier: met champagne en een liedje. Hij maakte er een feestelijke avond van, al wist ik niet wat er echt in hem omging. In de dood ben je toch alleen.

‘Op het allerlaatste ogenblik, bij ons afscheid op straat, zei hij: “Jij hebt me altijd laten lachen.” Dat was een troost. Toch blijft zijn afwezigheid eigenaardig. Ook de dood van Jules Deelder onlangs, die ik veel minder goed kende dan Hugo, raakte me. We waren net nog samen op de foto gegaan voor 75 jaar De Bezige Bij. Hij stond daar, stijf als een standbeeld. Je kreeg niet de indruk dat hij kort daarna zou sterven. Naar ik hoor, werd hij plots niet goed, ging hij naar het ziekenhuis met zijn vrouw en dochter, die nog Charlie Parker voor hem draaiden, en zoefde hij weg.’

‘In *’s Nachts komen de vossen* laat ik het personage Paula vertellen hoe ze op een gelijkaardige manier stierf: “Ik ben eruit geslopen, uit het leven. Letterlijk een overgang, maar zonder drama.” Zo hoop ik maar dat het bij mij gaat. Als ik het te kiezen had, was er niemand bij me, afgezien van één (*zijn vrouw Simone Sassen, red.*) en komt er geen rist dokters langs voor de laatste injecties. Laat mij maar zelf een dodelijk poedertje innemen, op voorwaarde natuurlijk dat mijn vrouw niet van mijn dood beschuldigd wordt. Ze mag me, net zoals een dierbare vriend van ons deed, naar het crematorium om ons eland brengen en *that’s the end*. Ik hoef geen grootse ceremonie met alle malligheid die daarbij hoort. Begraaf me maar in stilte. Ik zit hier nu toch ook ’s thuis in alle stilte?’

‘Paula beschrijft dat na haar dood “het andere kijken” begon. Zoiets moet het volgens mij zijn, al heeft mijn vriend Rüdiger Safranski, de Duitse filosoof, helemaal gelijk als hij zegt dat we ons eigen einde niet kunnen denken. Ik probeerde er nochtans weleens poëzie over te schrijven; mijn eerste bundel (uit 1956, red.) heette zelfs *De doden zoeken een huis*. “De doden zoeken

© JeRoen Murre

Naar ik hoor, werd Jules Deelder plots niet goed, ging hij naar het ziekenhuis met zijn vrouw en dochter, die nog Charlie Parker voor hem draaiden, en zoefde hij weg

en begraven dat ik er een kamer mee kan vullen. Dat zou eigenlijk best gezellig zijn.’

‘Ik koester ook een enorm gezelschap aan dode dichters, van wie ik het graf bezocht. Het ene bleek al passender dan het andere. Waarom kreeg Flaubert, bij leven een absolute revolutionair, bijvoorbeeld zo’n dom bourgeoisgraf? Ik stel me weleens voor hoe hij zich ’s nachts met moeite ontworstelt aan de benauwende omarming van zijn vader, die daar ook rust, om op bezoek te gaan bij Marcel Duchamp, die om de hoek ligt; al was het maar om samen te lachen over de spreuk die Duchamp op zijn zerk had laten zetten: *D’aïlleurs, c’est toujours les autres qui meurent.*’

‘Mijn sensatie aan elk van die talloze graven van schrijvers die ik intussen bezocht, was altijd dezelfde: dat dode dichters niet zwijgen. Ze herhalen zichzelf elke keer als iemand een gedicht voor de tweede of de honderdste keer leest.’

‘Rivieren die niet bang zijn om de zee te worden: misschien moet ik dat beeld vasthouden voor al mijn doden. Ze zijn met hun woorden naar de zee gestroomd die ze geworden zijn, mare poetico. Hun graven zijn hoogstens de havens van waaruit ze vertrokken.’

Opgetekend door Katrien Steyaert